ədalət.- 2022.- 3 sentyabr.- S.6.

Bir şeirin haləsi

Nizaməddin Şəmsizadə
əməkdar elm xadimi,
professor

Şeirin yaşı olmur. İnsanın psixologiyasını onun yaşı müəyyənləşdirir. Dünyanın yaşını heç kim bilmir. Şeir də dünya kimidir. Şeir və mahnı milli doğulur, bəşəri yaşayır. Böyük Azərbaycan alimi Şərhçilik məktəbinin banisi Xətib Təbrizi (XI əsr) deyib: "Şeir haqqında yazmaq, şeir yazmaqdan çətindir". İndi mən də bu çətinlik qarşısındayam. Bir şeirə bir dünya sığışıb. Şeirin bədii əhatə imkanları çox genişdi. İnsan xəyalının hüdudu nə qədərdirsə, şeirin tutumu da o qədərdi. Şairin kimliyini - şairliyini, bir şeirdən bilmək olar. Şairlik Aysberq kimidi. Onun doqquz tinindən cəmi biri suyun üzündə olur. Qalan səkkizi görünmür, suyun içində olur. "şair sözü müqəddəs sözdür" deyirdi, böyük tənqidçi V. Belinski. Bir çox şeir yazanlar, bu müqəddəsliyi qoruya bilmir, heç o səviyyəyə gəlib çatmır.

Azərbaycanda şair sözünün müqəddəsliyini qorumaqla məşğul olan söz aşiqlərindən biri mənim dostum Ramiz Məmmədzadədir. Yox, o xalq şairi, filan deyil, heç olmaq da, istəmir. Şair sözü hər şeydən ucadır - deyir, Ramiz müəllim, təki söz bizdən inciməsin. Məmməd Arazın "Bu da belə bir ömürdü, yaşadım" , Ramiz Məmmədzadənin "Bir ömüdrü, o da keçdi beləcə" şeirlərini səhnəmizin zadəganı, dostum bənzərsiz aktyor, Fuad Poladovun ifasında dinləmişdim. Hansı, havaxt yazılıb bilmirəm. əsas bu deyil, əsas odur ki, hər iki şeirin haləsi - aurası böyük və işıqlıdır. Ayın aurası kimidir. Aləmə işıq salır. Amiz müəllim yazır:

İşıq umdun hər açılan səhərdən
Arxasınca ha yüyürdüm, ha qaçdım,
Kimsə məni aşıranda yəhərdən,
Mən əl atıb üzəngidən yapışdım.
Bir ömürdü
O da keçdi beləcə.

Bu şeir nə hecadı, nə sərbəst. Həm hecadı, həm sərbəst. Qədim türk şeiri üslubundadı. Mənası təkcə misralarında deyil, daha çox poetik ifadələrin yorğa kəhər kimi cövlanındadır "işıq umdum hər açılan səhərdən" - insanın əbədi, tükənməyən arzusudur - həyatın dialektikası, mənasıdır. Bu mənanı "arxasınca ha yüyürdüm, ha qaçdım" misrası tamamlayır. Nə yaxşı ki, tale səni yəhərdən aşıranda, zirvədən aşağı üzəngi varmış...

Bağa baxdım, papaq düşdü başımdan
Fəqət, yenə dayanmadım, yürüdüm
Neçə atlı çapıb keçdi qarşımdan
Mən bu yolda suya döndüm, əridim.
Bir ömürdü
O da keçdi beləcə.

Bu, şair Ramiz Məmmədzadənin görüntüsü olan ömürdü. Hərə ömrü öz taleyi səmtindən görür, tərənnüm və vəsf edir. Əsas odur ki, papağım başımdan düşsə də, dağın zirvəsi olduğunu unutmayasan. Dayanmadan həmin papaq salan zirvəyə can atasan. Bu yolda əriyib suya dönmək də fəxarətdir.

"Dəniz zirvədən başlanır" - deyirdi gözəl, lirik şair Nəbi Xəzri. Zir-

vədən dərinliyə! - Ramiz Məmmədzadənin şair yolu belədir. Zirvəyə qalxmzsan dərinliyə enə bilməzsən. Zirvəyə çıxmaq da, böyük hünərdi.

Bir ümidin qapısını göstərdi
Səma mənə, bulud mənə, yer mənə.
Bu dünyanın öz qayğısı, öz dərdi,
Necə deyim, bir ömür də ver mənə
Ömür birdi
O da keçdi beləcə.

Bu misralar nə zaman yazılıb bilmirəm, heç bilmək də istəmirəm. Ananın, bir də şeirin yaşını soruşmazlar. Əsas budur ki, bu misralar indi ömrünün 86-cı baharını yaşayan Allahın iradəsini yerinə yetirən bir şairindir. Ümid qapısı! - hələ heç ki içəri keçməyib. Hamı qapıyacan gəlib. Mənim fikrimcə ümid ən ümidsiz ən şirin aldanışdır, yalandır.

Insan lap son dəqiqəyə qədər ümidlə yaşayır. Bu gözəl yalanın həqiqət olacağına ümid bəsləyir. Kim özünü daha asan aldadırsa, (inandırırsa!) o daha çox xoşbəxt, rahat yaşayır. "necə deyim, bir ömür də ver mənə" ikinci ömür verilmir. Verilsəydi bəşəriyyətin faciəsi olardı.

Haçan sənin ürəyini qırmışam
Ey işin avnd olsun demişəm
Taleyimi bir sevgiyə qurmuşam
Bu sevgiyə mən and olsun demişəm
Bir sevgidir
O da keçdi beləcə.

Dünyada ürək qırmaqdan ağır cinayət yoxdu. Gəncin sevgisi adi haldı. Ən böyük həzz ahıl adamın sevgisidir. Biz gənclikdə sevginin qədrini bilmirik.

Eşqin gözəlliyini evlənməkdə görürük. Mən həmişə demişəm, əsl sevgi ZAKS-ın qapısından içəri girmir. Girəndə arvada, anaya, nənəyə çevrilir. Həqiqi EŞQ kənarda dayanıb öz vaxtını gözləyir. Əsl sevgi ilahi bir fenomendir, həmişə mistik aləmdədir, onun bu dünyada yerdə işi yoxdu. Yerə enən kimi adiləşir.

Sevgi ömür deyil, sevgi taledir. O, hər adama qismət olmur. Hər adam ömrü tale kimi yaşaya bilmir.

Məndən bir gün qaçasıymış bu ömür
Harda olsam onu gəzdim, hayladım
Sən demə od parçasıymış bu ömür,
Zərrə-zərrə, gilə-gilə payladım.
Bir ömürdü
O da keçdi beləcə.

Böyük alman filosofu F.Nitsşe deyib: "İnsanın gözəlliyi bir adlamac olması, gəldi gedərliyidir".

Su içmək üçün, ömür keçmək üçündür. Ağlamaq insana xas ilk xüsusiyyətdir. Buna hərə bir cürə məna verir: həkimlər də, filosoflar da. Ancaq mənə elə gəlir ki,uşaq yaşayıb öləndə özünə ağlaya bilmədiyi üçün elə bu başdan ağlayır. Əslində biz hər gün bir az zərrəzərrə ölürük. Bunu ağıllılr anlayır, nadanlar isə, həyatdan, mal-dövlətdən, vəzifədən yapışıb, rəzilcəsinə sürünür.

Yox, sən demə, bu dünyanın yolunu
Necə tutsan əvvəl-axır bu imiş
O qismətdi, mənim ömur qalamın,
Öz bəxtimin yarpaqları bürümüş
Bir talehdir,
Bir ömurdü beləcə..

Bu dünyanın işləri belədir; necə tutsan, elə də gedəcək. "ömur qalamı, öz bəxtimin yarpaqları bürümüş" gözəl ifadədir, "bəxtimin yarpaqları". Taleyə bundan yaxşı don geyindirmək olmaz.

Bir şeir bir dünyadı, şairin bioqrafiyasıdır. 2400 il əvvəl böyük yunan filosofu Aristotel məşhur poetika əsərində yazırdı: "Poeziya tarixdən daha ciddidir". Cünki şeir daha çox ümumidən, tarix isə xüsusidən bəhs edir. Bir şeir bütöv bir tarixi epoxanı əhatə edir. Fəqət ən gözəl və mənalı şeir yer üzündə, kosmosun modeli olan insan mənəviyyatını əks etdirəndi.

Ramiz Məmmədzadənin "Bir ömürdü, o da keçdi beləcə" şeiri nüvəsi güclü olduğu üçün haləsi, aurası da böyük olan poeziya faktıdır.